

<p>vyresnioji mokslo darbuotoja, humanitarinių mokslų daktarė, docentė Loreta Mačanskaitė</p>	<p>ORCID https://orcid.org/0000-0001-8106-3406</p>
<p>Sąmoningumo paradigmos lietuvių literatūroje</p>	<p>Paradigms of Consciousness in Lithuanian Literature</p>
<p>Sąmoningumo paradigmos išreiškia ne individualią, bet tam tikram laikotarpiui būdingą bendrą patirties interpretavimo formą, kurią artikuliuoja laikotarpiui atstovaujantys tekstų ansambliai. Kultūros sociologo Vytauto Kavolio pradėta literatūros tyrimo kryptis gali būti plėtojama pritaikant kuo įvairesnius metodologinius instrumentus ir atrandant tekstus, likusius kultūros pasaulyje ar nesulaukusius naujo perskaitymo. Dabarties civilizacinių pokyčių kontekstas nuolat siūlo naujus aspektus sąmoningumo tyrimams: požiūris į aukas ir kaltuosius istorinių lūžių momentais, kultūrinė emocijų vertė, lyčių vaidmenys modernizacijos procesuose, tiesos nevienareikšmiškumas, vidinė kolonizacija, žmogaus, gamtos ir technologijų santykiai, asmens sampratos kaita. Sąmoningumo reflektavimas reikšmingas ne vien savosios kultūros supratimui, bet įrašo ją į civilizacinį kontekstą, kuriame skirtingų paradigmos atskleidimas leidžia suvokti ir savąsias ribas, ir atveria semiotinio universalumo galimybes. Tyrimai orientuoti į lietuvių literatūros tekstus, bet lyginimui sąmoningumo aspektu rekomenduojami ir kitų šalių literatūros pavyzdžiai, tai pat siekiama tarpdalykinio tyrimų pobūdžio, siūloma rinktis analizei ne vien literatūrinius objektus.</p>	<p>Consciousness paradigms reflect not only individual perspectives but also overarching modes of interpreting experience characteristic of specific eras, often expressed through texts representative of those times. The literary research tradition initiated by cultural sociologist Vytautas Kavolis can be expanded through diverse methodological approaches and by uncovering overlooked or understudied texts. Ongoing changes in civilization offer fresh perspectives for analyzing shifts in consciousness: views on victims and perpetrators in times of upheaval, the cultural significance of emotions, gender roles in modernization, the ambiguity of truth, internal colonization, human-nature-technology relationships, and shifting notions of self. Contemplating consciousness is essential for understanding one's own culture and situating it within a broader civilizational context, where exploring different paradigms helps identify limits and expand semiotic universality. While the primary focus is on Lithuanian literary texts, the inclusion of examples from other nations' literature supports comparative analysis in consciousness research. The aim is to pursue interdisciplinary studies, examining a variety of objects beyond just literary works.</p>